

Arkivsak-dok. 25/08606-38
Saksbehandler Ellen Eliseussen

Saksgang
Formannskapet 2023 - 2027
Bystyret 2023 - 2027

Møtedato
22.01.2026
26.02.2026

Sak nr.
9/26

Bonden som næringsdrivende

Saksordførersak.

Saksordfører: Ståle Solberg

Medsaksbehandlere: Steinar Gåsvatn

Saksordførers innstilling:

Legges fram i møtet

Vedlegg:

Vedlegg 1. Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket

Sammendrag:

I bystyret 12.12.2024 ble følgende vedtatt: *«I samråd med ulike landbruksaktører utarbeides det målsetninger og tiltak som fremmer landbruket og bonden som næringsdrivende. Målsetningene og tiltakene innarbeides i Handlingsprogram for næringsutvikling.»* I formannskapet 05.06.2025 ble sak 57/25 *«Oppstartsnotat- Bonden som næringsdrivende»* behandlet og oppstartsnotatet ble vedtatt lagt til grunn for det videre arbeidet med saken.

Det er gjennomført dialog og medvirkning fra landbruksnæringen og andre relevante aktører. Arbeidet bygger også på kunnskapsinnhenting fra fagmiljøer, samt nasjonale og regionale planer.

Landbruket representerer en betydelig og framtidsrettet næring for Sarpsborg, med klare synergier inn mot de fem eksisterende spesialiseringene i Handlingsprogram for næringsutvikling. Kommunedirektøren anbefaler derfor at *«Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket»* etableres som en egen spesialisering i Handlingsprogrammet og følger strukturen med mål fra kommunens samfunnsplan. Dette vil bidra til å gi landbruksnæringen en tydelig plass i kommunens næringspolitikk og synliggjøre landbrukets rolle i verdiskaping, som en driver for innovasjon, opplevelser, lokal identitet og det grønne skiftet.

Kommunedirektøren anbefaler at tiltak i vedlegg 1 vedtas, og at disse inngår i den årlige statusoppdateringen av Handlingsprogram for næringsutvikling. Det foreslås at full innarbeiding av spesialisering *«Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket»* skjer ved

eventuell revidering av Handlingsprogram for næringsutvikling. Nødvendige justeringer gjøres gjennom årlige handlingsplan- og budsjettprosesser.

Utredning:

I bystyret 12.12.2024 – sak PS 108/24 – Handlingsplan 2025-2028 med årsbudsjett 2025 ble det fattet følgende vedtak: *«I samråd med ulike landbruksaktører utarbeides det målsetninger og tiltak som fremmer landbruket og bonden som næringsdrivende. Målsetningene og tiltakene innarbeides i Handlingsprogram for næringsutvikling. Egen sak fremmes, alternativt innarbeides i den årlige statusrapporteringen for handlingsprogrammet.»* Handlingsprogram for næringsutvikling som ble vedtatt av bystyret 14.11.2023 har følgende spesialiseringer:

- Grønn industri
- Digitalisering og forretningsmessig tjenesteyting
- Helsebasert næring
- Handel, opplevelser, reiseliv, idrett og kultur
- Bygg og anlegg

Arbeidet med denne saken har tatt utgangspunkt i sak PS 57/25 «Oppstartsnotat - Bonden som næringsdrivende» som ble behandlet av formannskapet 05.06.2025.

Gjennom oppstartnotatet ble følgende arbeidsprosess vedtatt:

1. Dialogmøter/workshops med den hensikt å få innspill til målsetninger og tiltak.

Følgende inviteres:

- Sarpsborg Bondelag (styret)
- Østfold Bonde- og Småbrukarlag
- Sarpsborg Skogeierlag
- iSarpsborg (turisme og opplevelser på gården)
- Guldkorn (lokalmat og matberedskap)
- Norsk Landbruksrådgivning

2. Sammenstilling og analyse av innspill
3. Innarbeiding av mål og tiltak i Handlingsprogram for næringsutvikling
4. Sluttbehandling november/desember 2025

Følgende hovedområder skulle utredes:

- Jordbruk og husdyrhold
- Skogbruk
- Økt verdiskaping i landbruket gjennom tilleggsnæringer (gården som ressurs, lokalmat og reiseliv)
- Økt selvforsyning og matberedskap

Dette saksfremlegget er sluttsaken som følger opp vedtaket fra 2024 og oppstartsnotatet.

Prosess

Høsten 2025 er det gjennomført dialogmøter med Sarpsborg Bondelag, Østfold Bonde- og Småbrukarlag, Sarpsborg Skogeierlag, Guldkorn og iSarpsborg for å få innspill til målsetninger og tiltak. Oppstartsnotatet er lagt til grunn for dialogmøtene. Dialogmøtene ga mange gode og relevante innspill til mål og tiltak om hvordan landbruksnæringen kan styrkes. Det har også framkommet flere innspill til tiltak som kommunedirektøren vurderer

hører naturlig hjemme i andre kommunedelplaner, og disse tiltakene er derfor ikke foreslått innarbeidet i Handlingsprogram for næringsutvikling.

I tillegg har det vært samtaler, møter og kunnskapsinnhenting fra andre relevante aktører som Østfold fylkeskommune, Inspiria, Østfoldkorn, Økologisk Norge, Klima Østfold, Indre Østfold kommune, enkeltbønder med flere. Som en del av arbeidet har det også vært hentet kunnskap fra relevante nasjonale- og regionale planverk og strategier.¹

Dialogen med næringen viser et tydelig behov for sterkere samarbeid mellom kommunen, landbruksorganisasjonene, nettverket for mat og drikkenæringen «Guldkorn» og i Sarpsborg. Disse aktørene har komplementære roller som til sammen kan styrke Sarpsborg som mat- og opplevelsesregion.

Det er ikke gjennomført dialogmøte med Norsk Landbruksrådgivning, slik som nevnt i oppstartsnotatet. Det ble vurdert at deres fagrolle faller utenfor formålet med denne prosessen.

Landbruket i Handlingsprogram for næringsutvikling

Landbruket i Sarpsborg er en betydelig næringsaktør med solide enheter. Med Sarpsborg sin høye andel dyrket mark av svært god kvalitet, og en sterk posisjon innen både jordbruk, husdyrhold og skogbruk, utgjør landbruket en sentral del av kommunens næringsgrunnlag. Skogbruket har i tillegg et stort potensial innen bioenergi, trebasert industri og karbonbinding. Et aktivt skogbruk med god ressursforvaltning gir både klimanytte og grunnlag for langsiktig verdiskaping.

Landbruket er en bred og sammensatt næring, og Sarpsborg kommune har flere vedtatte planer som berører sektoren, blant annet *Kommunedelplan for klima og energi (2021–2030)*, *Kommunedelplan for naturmangfold (2023–2031)* og *Strategi for spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) 2025–2028*.

Det er lagt opp til å opprette «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*» som en egen spesialisering i Handlingsprogram for næringsutvikling. Dette er basert på følgende begrunnelser:

- **Et robust grunnlag for verdiskaping og arbeidsplasser**
Landbruket skaper både direkte og indirekte arbeidsplasser og bidrar til et variert og stabilt næringsliv i hele kommunen.
- **Viktig for det grønne skiftet**
Skogbruket utgjør en viktig del av Sarpsborgs næringsgrunnlag og har stort potensial innen bioenergi, trebasert industri og karbonbinding. Et aktivt skogbruk med god ressursforvaltning gir både klimanytte og grunnlag for langsiktig verdiskaping.

Landbruksnæringen bidrar til klima- og miljømålene gjennom karbonbinding, bioenergi, sirkulære løsninger og bærekraftig ressursforvaltning.
- **Driver for innovasjon, opplevelser og lokal identitet**
Tilleggsnæringer i landbruket som lokalmat, gårdsbaserte tjenester og reiseliv skaper nye arbeidsplasser, tiltrekker besøkende og styrker Sarpsborg som mat- og opplevelsesregion.

¹ [Gården som ressurs](#), [Dyrk byer og tettsteder](#), [Oppskrift for mer lokalmat og drikke](#), [Fra økologisk jord til middagsbord](#), [Landbruksstrategi 2021–2030 for Viken fylkeskommune](#)

- **Støtter opp under eksisterende næringspolitiske mål**

Landbruket gir direkte bidrag til Handlingsprogrammet for næringsutvikling sine overordnede mål om bærekraft, kompetanse, innovasjon og attraktivitet. Et sterkere samarbeid mellom kommunen, landbruksnæringen og øvrige aktører vil gi bedre måloppnåelse innen flere av programmets delmål, og styrke helheten i Sarpsborgs næringspolitikk.

Handlingsprogram for næringsutvikling bygger på samfunnsplanens visjon og mål for næringsutvikling. Programmet er strukturert rundt fem delmål og inneholder tiltak knyttet til de strategiske grepene for hvert av disse. Basert på forslag og innspill fra dialogmøtene, en vurdering av disse opp mot delmålene i samfunnsplanen og realisme i gjennomføringen, er det foreslått 11 tiltak under spesialiseringen «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*». Tiltakene som foreslås peker ut en retning for økt verdiskaping, samarbeid og innovasjon. Det foreslås at tiltakene følges opp gjennom Handlingsprogram for næringsutvikling.

En fullstendig oversikt over tiltakene for spesialiseringen «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*» framkommer av vedlegg 1.

Økt selvforsyning og matberedskap

I tråd med Oppstartsnotatet skulle kommunedirektøren i arbeidet med sluttsaken utrede også området «*Økt selvforsyning og matberedskap*». I dialogmøtene med landbruksnæringen kom det flere forslag til tiltak knyttet til landbrukets rolle i kommunens totale beredskap. Næringen trakk særlig frem følgende punkter:

- kartlegging av tilgang til maskiner, utstyr og kompetanse i krisesituasjoner
- betydningen av mangfold i driftsformer
- behovet for å synliggjøre lokale matlagre og produksjonskapasitet
- skolehager og urbant landbruk som kunnskaps- og beredskapsarenaer
- tilrettelegging for bygging og oppgradering av kommunale og private skogsbilveier

For å sikre riktig faglig forankring foreslås at tiltak knyttet til økt selvforsyning og matberedskap behandles videre i kommunens beredskaps- og samfunnsplanlegging, og ikke som en del av Handlingsprogram for næringsutvikling. Temaet vurderes ikke å ha direkte betydning for næringsutvikling.

Kommunedirektørens vurdering:

Kommunedirektøren vurderer at landbruket i Sarpsborg har et betydelig utviklingspotensial og at «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*» bør være en egen spesialisering i Handlingsprogram for næringsutvikling. Dette vil bidra til å gi landbruksnæringen en tydelig plass i kommunens næringspolitikk og synliggjøre landbrukets rolle i verdiskaping, som en driver for innovasjon, opplevelser, lokal identitet og det grønne skiftet.

Kommunedirektøren anbefaler at tiltak i vedlegg 1 vedtas, og at disse inngår i den årlige statusoppdateringen av Handlingsprogram for næringsutvikling. Kommunedirektøren anbefaler at full innarbeiding av spesialiseringen «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*» skjer ved eventuell revidering av Handlingsprogram for næringsutvikling

I dialogmøtene med landbruksnæringen ble det spilt inn flere tiltak. Kommunedirektøren anser det som riktig å prioritere tiltak som direkte kan bidra til økt arbeidsplassvekst og verdiskaping i Sarpsborg kommune. Kommunedirektøren mener også at tiltakene som foreslås vil bidra til å styrke landbruket som næring, fremme lokal verdiskaping og sikre at

bonden kan få flere reelle markedsmuligheter gjennom kommunens innkjøpspraksis og næringsarbeid.

Konsekvenser økonomi, miljø og folkehelse:

Økonomi:

Tiltakene vil i utgangspunktet bli gjennomført innenfor eksisterende budsjettrammer. Eventuell bruk av midler utover dette må vurderes ved behandling av handlingsplan og budsjett. Det kan være aktuelt å søke om tilskudd fra tilgjengelige tilskuddsordninger der dette er mulig.

Miljø:

Tiltakene som foreslås i saken kan ha positive miljøeffekter over tid. Økt lokal matproduksjon og mangfold i driftsformer kan redusere transportbehov og styrke sirkulære ressursstrømmer. Arbeid med urbant landbruk og skolehager kan gi mer kunnskap om miljø, samt bidra til grønnere nærmiljøer. Konsekvensene vurderes som positive.

Folkehelse:

Tiltak som skolehager og urbant landbruk kan bidra til økt kunnskap om mat, helse og natur i befolkningen. Urbant landbruk kan også fungere som inkluderende møteplasser og som arena for arbeidstrening. Økt lokal matproduksjon kan også styrke trygghet og robusthet i befolkningen ved å bidra til matsikkerhet. Konsekvensene vurderes som positive.

Kommunedirektørens anbefaling:

1. «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*» etableres som egen spesialisering i Handlingsprogram for næringsutvikling.
2. Tiltak under spesialiseringen «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*» (vedlegg 1) vedtas som grunnlag for kommunens videre næringsarbeid innen landbruket.
3. Status for tiltak innenfor spesialiseringen «*Landbruk og tilleggsnæringer i landbruket*» rapporteres årlig og samtidig med status for Handlingsprogram for næringsutvikling.
4. Ved eventuell revidering av Handlingsprogram for næringsutvikling vurderes det å innarbeide spesialiseringen fullt ut.
5. Tiltak knyttet til «*Økt selvforsyning og matberedskap*» behandles videre i kommunens arbeid med beredskap og samfunnssikkerhet.